

Proces dialogu w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu w polsko-
niemieckim regionie przygranicznym

2. Niemiecko-polskie warsztaty „Powodzie, susze, dostosowanie do zmian klimatu: przed jakimi wyzwaniami stoi planowanie przestrzenne związane z gospodarką wodną w Niemczech i Polsce?”

Data: 30 września 2025 r., godz. 10:30–15:00

Miejsce: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie
ul. Tama Pomorzańska 13A

Na zlecenie Regionalnego Związku Planowania
Uckermark Barnim opracowane przez:

INFRASTRUKTUR & UMWELT
Professor Böhm und Partner

Kontekst i cel

Drugie polsko-niemieckie warsztaty „Powodzie, susze, dostosowanie do zmian klimatu: przed jakimi wyzwaniami stoi planowanie przestrzenne związane z gospodarką wodną w Niemczech i Polsce?” był jednym z trzech polsko-niemieckich warsztatów w ramach projektu MORO „Proces dialogu w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu w polsko-niemieckim regionie przygranicznym (Region Uckermark-Barnim i Zachodniopomorskie)” w latach 2025 i 2026.

Warsztaty mają na celu pogłębienie transgranicznego dialogu na temat bilansu wodnego krajobrazu, określenie połączeń i potrzeb ewentualnej przyszłej współpracy oraz zidentyfikowanie skutecznych podejść, które nadają się również do transgranicznego przeniesienia.

Celem drugiego warsztatu było zbadanie możliwości działania w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu. Na podstawie praktycznych przykładów z Polski i Niemiec omówiono i przedyskutowano przydatność i skuteczność dostępnych instrumentów, wyzwania związane z ich wdrażaniem oraz potrzeby działania.

W warsztatach wzięło udział około 25 niemieckich i polskich podmiotów z dziedzin gospodarki przestrzennej i wodnej, a także administracji gminnej, rolnictwa, leśnictwa i ochrony przyrody.

W ramach czterech grup roboczych - „Rolnictwo”, „Leśnictwo”, „Wody” i „Osadnictwo” - omówiono następujące pytania przewodnie:

- Jak susza, intensywne opady i powodzie wpływają na tereny rolnicze lub leśne, obszary osadnicze i wody? Które **obszary** pełnią szczególną funkcję w bilansie wodnym krajobrazu i/lub są szczególnie dotknięte tymi zjawiskami? Jakie **działania** należy podjąć?
- Jakie **działania** można podjąć, aby zapobiegać suszom i powodziom? Jak wzmocnić odporność klimatyczną i funkcję retencyjną w miastach i na terenach wiejskich?
- Jakie **wyzwania** pojawiają się podczas planowania i wdrażania działań, np. podnoszenia poziomu wód gruntowych na terenach rolniczych? Jak można je rozwiązać?
- W jaki sposób **planowanie przestrzenne** może przyczynić się do zrównoważonego gospodarowania wodą, np. poprzez zapobieganie powodziom i łagodzenie skutków suszy? Jakie instrumenty zagospodarowania / planowania przestrzennego mogą skutecznie wspierać niezbędne działania?
- W jaki sposób można wzmocnić **współpracę między planowaniem specjalistycznym a planowaniem przestrzennym** i uzyskać synergię?
- Gdzie istnieje potrzeba **interdyscyplinarnej koordynacji i współpracy** w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu?

Program

Moderacja: Sven Friedrich, INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner

Czas	Punkt programu	
10:30 – 10:45	Powitanie i wprowadzenie	
10:45 – 11:45	Praca w grupach	
	❶ Grupa robocza ds. rolnictwa	❷ Grupa robocza ds. leśnictwa
11:45 – 12:15	Prezentacja wyników pracy grupowej na forum plenarnym	
12:15 – 13:00	Przerwa obiadowa	
13:00	Praca w grupach	
	❸ Grupa robocza ds. wód	❹ Grupa robocza ds. osadnictwa
14:00 – 14:30	Prezentacja wyników pracy grupowej na forum plenarnym	
14:30 – 15:00	Podsumowanie: • Główne wyzwania • Możliwe rozwiązania • Możliwości działania w zakresie zagospodarowania / planowania przestrzennego i regionalnego • Współpraca interdyscyplinarna	

Dokumentacja wyników

Powitanie i wprowadzenie

Gospodarz **Michał Durka**, dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej (RZGW) w Szczecinie, serdecznie powitał uczestników w siedzibie RZGW w Szczecinie.

Sven Friedrich z biura INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner wyjaśnił przebieg warsztatów.

Uczestnicy zostali podzieleni na cztery grupy robocze, z których dwie działały równolegle: rolnictwo i leśnictwo przed południem, wody i osadnictwo po południu.

Zadaniem grup roboczych było omówienie i opisanie kluczowych pytań sformułowanych na potrzeby warsztatów:

- wyzwania, instrumenty i wpływ na przestrzeń z punktu widzenia planowania branżowego
- Formalny i nieformalny zakres działania zagospodarowania / planowania przestrzennego
- Możliwości współpracy między planowaniem branżowym a planowaniem przestrzennym.

Aby wprowadzić uczestników w daną tematykę, każda grupa robocza rozpoczęła od regionalnego przykładu z każdego kraju, przedstawionego przez odpowiednich ekspertów.

Rolnictwo

- Wzmocnienie bilansu wodnego poprzez poprawę retencji wody na ulepszonych gruntach rolnych / zdegradowanych torfowiskach
- Na przykładzie Łęgów Rędowskich w Marchii Wkrzańskiej (Randowbruch / Uckermark) i gospodarstwa rolnego Juchowo koło Szczecinka (Pomorze Zachodnie)

Leśnictwo

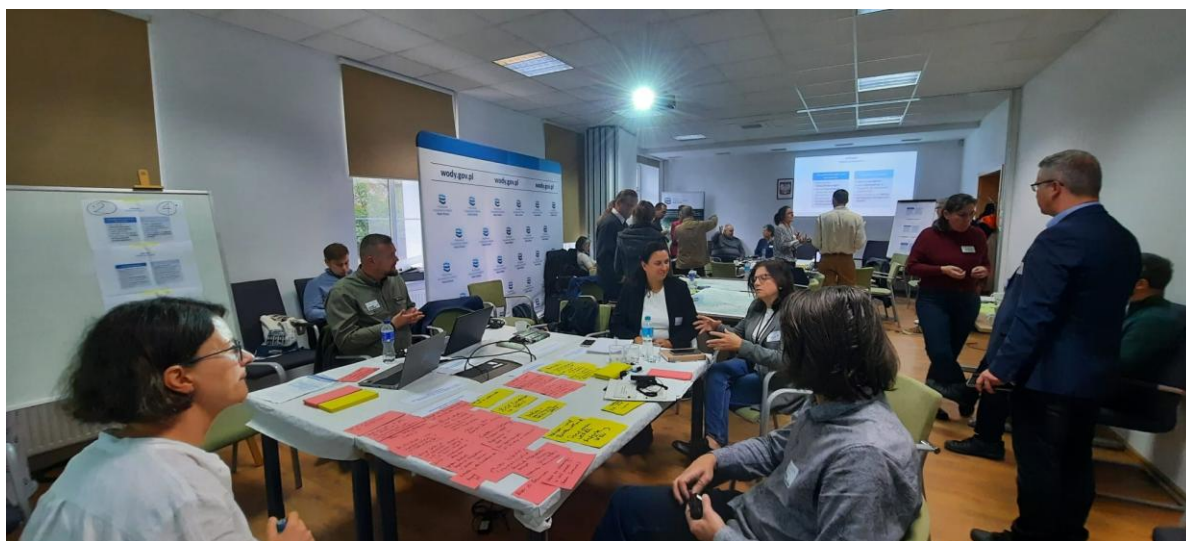
- Wzmocnienie bilansu wodnego poprzez poprawę retencji wody w lasach o wysokim potencjale retencyjnym i/lub w lasach zagrożonych suszą
- Na przykładzie lasów państwowych Pomorza Zachodniego i Plagefenn (Barnim)

Wody

- Wzmocnienie bilansu wodnego w zlewni zbiorników wodnych lub cieków zagrożonych wyschnięciem
- Na przykładzie zlewni Gunicz z jeziorami Stolec i Świdwie (Pomorze Zachodnie) oraz niewielkimi zbiornikami wodnymi (zwłaszcza oczków wodnych) w Marchii Wkrzańskiej

Osadnictwo

- Rozwój osadnictwa i obszary obniżone dla retencji terenowej
- Na przykładzie miasta Schwedt (Marchia Wkrzańska) i gminy Dobra (Pomorze Zachodnie)

Wyniki prac grup roboczych

Grupa robocza 1 „Rolnictwo”

Jako **pierwszy przykład** Annette Landgraf z Krajowego Urzędu ds. Środowiska Brandenburgii przedstawiła [projekt BLuMo](#) w **Łęgach Rędowskich (Randowbruch) w Marchii Wkrzańskie (Uckermark)**, jednym z największych torfowisk przepływowch w kraju związkowym. Jego zdegradowane tereny torfowiskowe są wykorzystywane rolniczo, poprzecinane licznymi rowami melioracyjnymi i drenażami (nieznanej liczby) oraz charakteryzują się zbyt niskim poziomem wód gruntowych. W ramach projektu promuje się retencję wody i testuje się **nawodnienie terenów torfowisk niskich**, aby umożliwić dalsze trwałe tworzenie wartości dodanej w rolnictwie.

W **drugim przykładzie** Radosław Dyl i Arkadiusz Malarski z Fundacji Stanisława Karłowskiego przedstawili swój projekt wiejski, gospodarstwo biodynamiczne [Juchowo Farm](#). Aby przeciwdziałać dalszemu wysychaniu krajobrazu, stworzyli oni krajobrazy wodne, nowe jeziora i stawy, dążąc do przywrócenia naturalnego bilansu wodnego. W tym celu prowadzą aktywne zarządzanie wodą: istniejący system drenażowy jest zagospodarowany i rozbudowywany, tak aby w razie potrzeby można było gromadzić lub odprowadzać wodę za pomocą słuz, tam i rowów.

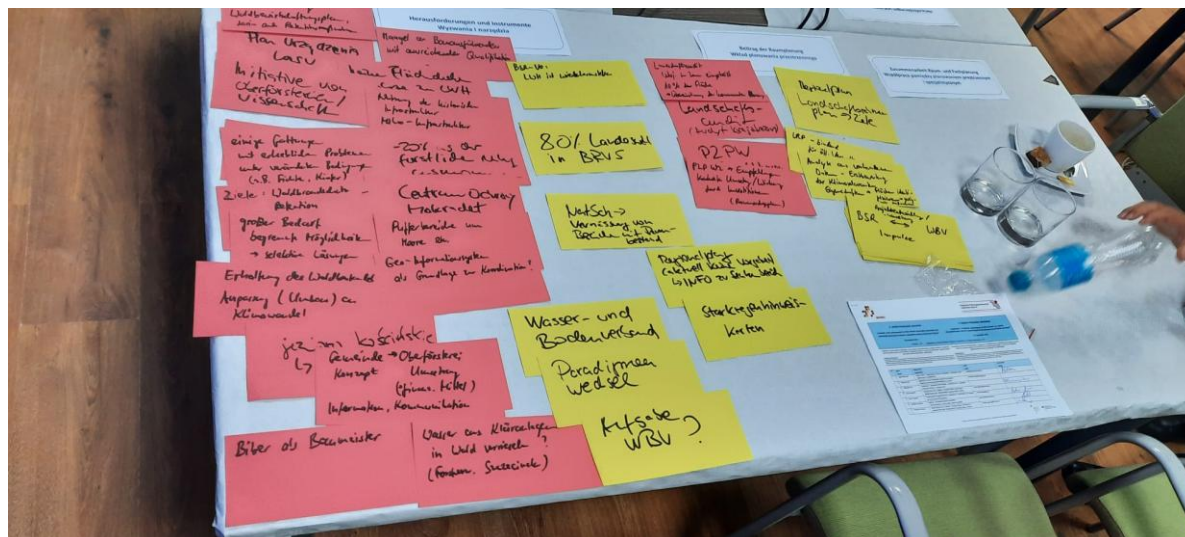
Wyzwania

- Przeważnie poważne zakłócenia retencji wody spowodowane istniejącymi, często już niezagospodarowanymi, rozległymi systemami odwadniającymi na terenach rolniczych – w połączeniu z postępującym zanikiem torfowisk
- Brak ogólnego planu wykorzystania wody (w rolnictwie) na poziomie zlewni
- Wywodzenie konkretnych rozwiązań w szczegółach z dużych planów ogólnych – złożone warunki hydrologiczne
- Rosnąca konkurencja w zakresie wykorzystania zasobów wodnych przy jednoczesnym braku świadomości dotyczącej niedoboru zasobów i konieczności racjonowania wody
- niespójne przestrzeganie podstawowych przepisów dotyczących gospodarki wodnej w procesach planowania
- Brak uwzględnienia kwestii związanych z ochroną przyrody przez organy wydające zezwolenia
- Czasami bardzo długotrwałe i pracochłonne wydawanie zezwoleń
- Aspekty związane z ochroną przyrody, które utrudniają wdrażanie działań
- Dostępność gruntów/stosunki własnościowe
- Zgoda użytkowników gruntów

Rozwiązania i instrumenty

- Małe projekty wymagające minimalnego nakładu pracy/wymogów związanych z uzyskaniem zezwoleń
- Wprowadzenie podejścia opartego na zlewni w celu promowania dialogu i zrozumienia między zainteresowanymi użytkownikami wody oraz wspierania przejrzystych decyzji, opartych na wystarczających informacjach, przez odpowiedzialne organy, w tym utworzenie „rad zlewniowych” (np. na wzór brytyjski, por. [podejście oparte na zlewni – Catchment-based Approach](#)).
- Stworzenie zachęt do oszczędnego gospodarowania wodą w przypadku konkurencji w zakresie jej wykorzystania.

Grupa robocza 2 „Leśnictwo”

Wkład impulsowy (krótkie podsumowanie)

Michał Klisowski z Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie (RDLP Szczecin) przedstawił w swoim wystąpieniu działania Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych (PGL LP) mające na celu poprawę bilansu wodnego na obszarach leśnych. Podkreślił, że **retencja wody jest bardzo ważnym tematem w całej Polsce**: prawie 75% środków realizowanych przez [Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych](#) przeznacza się na działania mające na celu poprawy retencji wody. Wyjaśnił, że w ostatnich latach nastąpiła **zmiana podejścia na rzecz małych, zbliżonych do naturalnych i zdecentralizowanych działań**, ponieważ mają one znacznie bardziej zrównoważony wpływ na bilans wodny. W obszarze odpowiedzialności RDLP Szczecin w ośmiu nadleśnictwach przeprowadzono **88 działań związanych z retencją wody na terenach nizinnych**, tworząc w ten sposób **dotatkową objętość retencyjną wynoszącą 128 tysięcy m³**. Przy planowaniu i realizacji projektu regionalna dyrekcja współpracuje z ekspertami z uczelni wyższych i stowarzyszeń, takich jak [Centrum Mokradła](#).

Stephan Garkisch ze związku wodnego i glebowego (WBV) Finowfließ przedstawił indywidualny projekt w **Plagfenn** (rezerwat biosfery Schorfheide-Chorin). WBV **zrewitalizował tutaj silnie zdegradowane tereny bagienne** w wyniku odwodnienia. W tym celu podjęto działania, takie jak plombowanie, rozbiórka/podwyższenie przepustów, montaż progu dennego i utworzenie dwóch brodów na **48 pojedynczych obszarach o łącznej powierzchni 57 ha**. Już po krótkim czasie udało się osiągnąć bardzo dobre wyniki i ponownie podnieść poziom wód gruntowych. Wyzwaniem były przede wszystkim kwestie związane z ochroną przyrody, ze względu na wymieranie drzewostanu spowodowane podwyższeniem poziomu wód gruntowych, a także wymagania archeologiczne dotyczące gleby.

Wyzwania

- Zmiany klimatyczne i dotychczas nieprzystosowane do nich użytkowanie lasów (zwłaszcza występujące na dużych obszarach gatunki drzew użytkowych, głównie sosna i świerk, które bardzo słabo radzą sobie z warunkami zmian klimatycznych)
- Kwestie związane z ochroną przyrody lub konserwacją zabytków archeologicznych oraz stosunki własnościowe (lasy prywatne) stanowią wyzwania przy wdrażaniu działań.
- Finansowanie, ponieważ działania w ramach projektu nie wchodziły dotychczas w zakres zadań statutowych WBV

Rozwiązania i instrumenty

- Przebudowa lasów, zdecentralizowane zatrzymywanie wody opadowej na obszarze poprzez przebudowę lub rozbudowę systemów odwadniających.
- Podstawą planowania działań związanych z retencją wody w Polsce są **Plany Urządzania Lasu (PUL)**, które są opracowywane dla każdego nadleśnictwa.
- W Niemczech ważne podstawy planowania stanowią **cele konserwatorskie i rozwojowe określone w rozporządzeniach dotyczących obszarów chronionych**, m.in. w [rozporządzeniu dotyczącym rezerwatu biosfery Schorfheide-Chorin](#). Nie ma jednej centralnej instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie działań. W zależności od obszaru zaangażowane są administracja ds. środowiska, administracja obszarów chronionych, administracja leśna, a także związki wodno-glebowe.

Grupa robocza 3 „Wody”

W pierwszym przykładzie Artur Furdyna, przewodniczący Stowarzyszenia Przyjaciół Rzek Iny i Gowienicy, opowiedział o jeziorze Stolec położonym bezpośrednio na granicy niemiecko-polskiej oraz o nierozwiązanym problemie przeciwdziałania spadkowi poziomu wody i jego stabilizacji. Podjęte dotychczas pojedyncze działania nie przyniosły pożądanego skutku. Przyczyną tego stanu rzeczy jest złożona sytuacja hydrologiczna na nizinach między rzekami Wkra (Ucker/Uecker), Odra i Zalewem Szczecińskim oraz brak możliwości włączenia innych istotnych obszarów do dalszego planowania i wdrażania działań.

W drugim przykładzie dr Nicole Spundflasch, dyrektor Urzędu Rolnictwa, Środowiska i Weterynarii w powiecie Uckermark (Marchia Wkrzańska), przedstawiła dramatyczną sytuację zagrożonych suszą wód powierzchniowych w Marchii Wkrzańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem oczek wodnych w krajobrazie rolniczym oraz ściśle związanego z tym obniżenia poziomu wód gruntowych. Sytuacja ta jest w dużej mierze wynikiem przeszłych i trwających do dziś działań melioracyjnych. Szczególnie dotknięte są wyżej położone tereny Marchii Wkrzańskiej.

Wyzwania

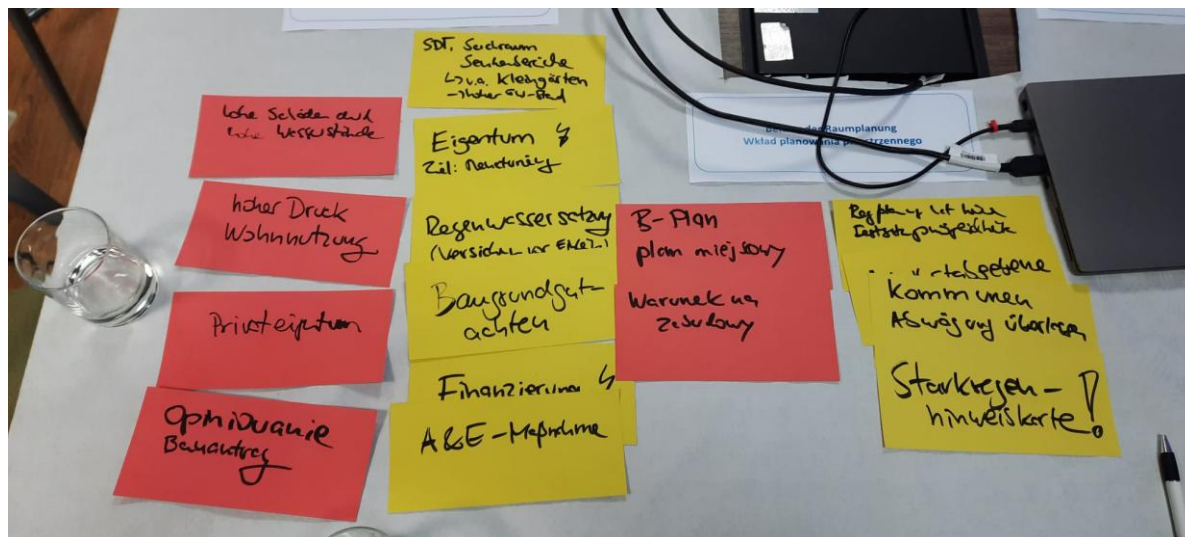
- Masywne ingerencje w bilans wodny krajobrazu, w szczególności istniejąca, częściowo przestarzała lub niezagospodarowana infrastruktura odwadniająca wynikająca z przeszłych działań melioracyjnych, regulacji rzek itp.
- Rosnące skutki zmian klimatycznych
- Stosunki własnościowe/dostępność gruntów: konieczna zgoda użytkowników gruntów na wdrożenie odpowiednich środków

- Konkurencja o grunty – środki retencji wody nie są (wystarczająco) opłacalne
- Modele obliczania odnawiania zasobów wód gruntowych nie uwzględniają w wystarczającym stopniu skutków odwadniania. Dane często sugerują wystarczająco duże, ale nierealne zasoby wodne. Władze nie mają zatem podstaw do ewentualnego wprowadzenia niezbędnych ograniczeń praw do korzystania z wody.
- Nadrzędne kompetencje i procesy planistyczne, które mają czasami znaczący wpływ na bilans wodny krajobrazu, np. budowa dróg
- Brak uprawnień decyzyjnych organów władzy, które rozumieją problem
- Przeszkody biurokratyczne w korzystaniu z funduszy pomocowych

Rozwiązania i instrumenty

- Kompleksowe rozwiązania na poziomie zlewni rzek – woda nie zna podziału własnościowego
- Więcej dialogu i współpracy między organami władzy, rolnictwem, leśnictwem, ochroną przyrody oraz osadami i gminami
- Małe, zdecentralizowane rozwiązania pozwalające szybko, skutecznie i bez zbędnej biurokracji poprawić retencję wody (w przeciwieństwie do dużych projektów wymagających dużego nakładu pracy administracyjnej i uzyskania wielu pozwoleń)
- Uprozczone procedury zezwoleniowych dla mniejszych działań
- Wykorzystanie prawa pierwokupu przez instytucje państwowe w celu nabycia odpowiednich gruntów
- (określenie jasnych granic dotyczących ingerencji w przyrodę w stosunku do właścicieli/użytkowników gruntów)
- Zmniejszenie presji na wykorzystanie gruntów – retencja wody „musi się opłacać” – zachęty finansowe do zachowania/przywrócenia usług ekosystemowych
- Wspomniane instrumenty finansowe:
 - Pule gruntów do finansowania mniejszych działań na poziomie powiatów (DE)
 - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW, PL)
 - Programy wsparcia UE

Grupa robocza 4 „Osadnictwo”

Elżbieta Spychalska, inspektor ds. melioracji gminy Dobra koło Szczecina, przedstawiła w swoim wystąpieniu **przykład z gminy Dobra**. W miejscowościach Dołuj i Kościna **osiedla mieszkaniowe** zostały zbudowane **w zagłębieniach terenowych podlegających wpływom wód gruntowych**. Ponieważ grunty, które wcześniej były wykorzystywane jako tereny rolnicze, nie mogą być już prawidłowo odwadniane, regularnie dochodzi do zalewania dróg i działek. **Koncepcja gospodarki wodami opadowymi** zlecona przez gminę stanowi podstawę ekspertyzy i musi zostać wdrożona przez gminę. Część działań (zagłębienia / rowy) można zrealizować na terenach należących do gminy (zwłaszcza na terenach komunikacyjnych). Kluczowe elementy, w szczególności zbiorniki retencyjne, znajdują się na terenach prywatnych, co utrudnia realizację działań.

Johann Reichstein, zastępca kierownika wydziału urbanistyki miasta Schwedt/Oder, przedstawił przykład **renaturyzacji ogródków działkowych położonych w obszarze obniżonym**. Wyjaśnił, że na terenie miasta Schwedt znajduje się wiele obszarów położonych w obniżkach terenu. Są one wykorzystywane głównie jako tereny zielone, obiekty sportowe lub ogródki działkowe. W przypadku ogrodu działkowego, który był szczególnie dotknięty wysokim poziomem wód gruntowych, miasto Schwedt podjęło decyzję o jego likwidacji i renaturyzacji. Po wymianie działek, na których znajdowały się zabudowania, usunięto budynki, przeprowadzono dalsze odblokowanie terenu i utworzono biotop podmokły.

Wyzwania

- Przykład Dobra: duże zapotrzebowanie, zwłaszcza na grunty pod zabudowę mieszkaniową, oraz brak skutecznych instrumentów zagospodarowania przestrzennego, które pozwoliłyby wiążąco regulować wykorzystanie gruntów; właściciele domów mają prawo do tego, aby gmina zorganizowała odprowadzanie wody (tj. nie tylko utratę wody do odbiornika, ale także koszty/nakłady dla gmin).

- W Schwedt/Oder: finansowanie rozbiórki pozostałych obiektów budowlanych i odblokowania terenu.
- Decyzja o tym, czy obszary obniżone zostaną zachowane jako tereny niezabudowane, czy też zostaną zabudowane, zależy również w Niemczech w dużym stopniu od tego, czy istnieją jeszcze alternatywne tereny pod zabudowę, od presji użytkowania

Narzędzia

- Gmina Dobra: **nieformalna koncepcja ekspertów dotycząca odprowadzania wody deszczowej** jako podstawa techniczna dla dzielnic Dotuj i Kościna.
- Polska: W przyszłości (wprowadzone wraz z nowelizacją prawa zagospodarowania przestrzennego w 2024 r.): prawnie wiążący **Plan Ogólny**. Obejmuje on podział na łącznie 13 zdefiniowanych stref użytkowania (patrz szczegółowy opis instrumentów zagospodarowania przestrzennego poniżej).
- Niemcy: możliwość regulowania odprowadzania wody opadowej za pomocą **rozporządzeń** dotyczących odprowadzania wody powierzchniowej (np. [rozporządzenie miasta Schwedt/Oder dotyczące odprowadzania wody powierzchniowej](#)).
- Region planistyczny Uckermark-Barnim: **Tło powierzchniowe „Strefa poszukiwań obszarów obniżonych” (Flächenkulisse „Suchraum Senkenbereiche“)** w skali 1:100 000. Jako dokument nieformalny stanowi on cenną podstawę informacyjną dla planowania przestrzennego; mógłby stać się częścią decyzji rozważającej gmin, jako zasada zagospodarowania przestrzennego.
- [Mapa opadów intensywnych](#) jako podstawa techniczna do oceny dróg przepływu, prędkości przepływu i głębokości zalania w wyniku intensywnych opadów deszczu.
- **Plan użytkowania terenu (Flächennutzungsplan)** i **plan zabudowy (Bebauungsplan)** jako instrumenty gminnego planowania zabudowy (kommunale Bauleitplanung; w kraju związkowym Brandenburgia nie są dostępne na całym obszarze). Ponadto właściwy organ nadzoru budowlanego może w ramach **procedury udzielania pozwolenia na budowę** określić **wymagania dotyczące odwodnienia działki**.
- **Środki mające na celu wyrównanie i rekompensatę za ingerencję w przyrodę i krajobraz** są ważnym instrumentem finansowania działań renaturyzacyjnych i odblokowujących i zostały wykorzystane w przypadku Schwedt/Oder.

Możliwy wkład gospodarki przestrzennej w poprawę bilansu wodnego krajobrazu

Poniżej przedstawiono podsumowanie kwestii omówionych w grupach roboczych dotyczących możliwości działania w zakresie gospodarki przestrzennej.

Okazuje się, że nadal istnieje znaczna potrzeba dyskusji na temat kształtowania i stosowania instrumentów i ustaleń dotyczących zagospodarowania / planowania przestrzennego, a także kompetencji.

Zasadniczo gospodarka przestrzenna na poziomie regionalnym może korzystać zarówno z instrumentów formalnych, jak i nieformalnych.

Należy przy tym pamiętać, że między systemami planowania w Niemczech i Polsce istnieją duże różnice prawne i administracyjne.

Podczas gdy w **Niemczech** w planowaniu przestrzennym można wykorzystywać zarówno instrumenty formalne (np. plan regionalny), jak i nieformalne (np. ekspertyzy, spotkania informacyjne) (zob. Ilustracja 1), w **Polsce** stosowanie instrumentów formalnych w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu jest możliwe tylko w bardzo ograniczonym zakresie, o ile w ogóle.

W kraju związkowym Brandenburgia trwają obecnie dyskusje na temat możliwości wyznaczenia przez planowanie regionalne obszarów, które mogą przyczynić się do poprawy bilansu wodnego krajobrazu. Na podstawie ekspertyzy dotyczącej regionu planistycznego Uckermark-Barnim oraz dyskusji w grupach roboczych należy omówić w szczególności następujące kwestie:

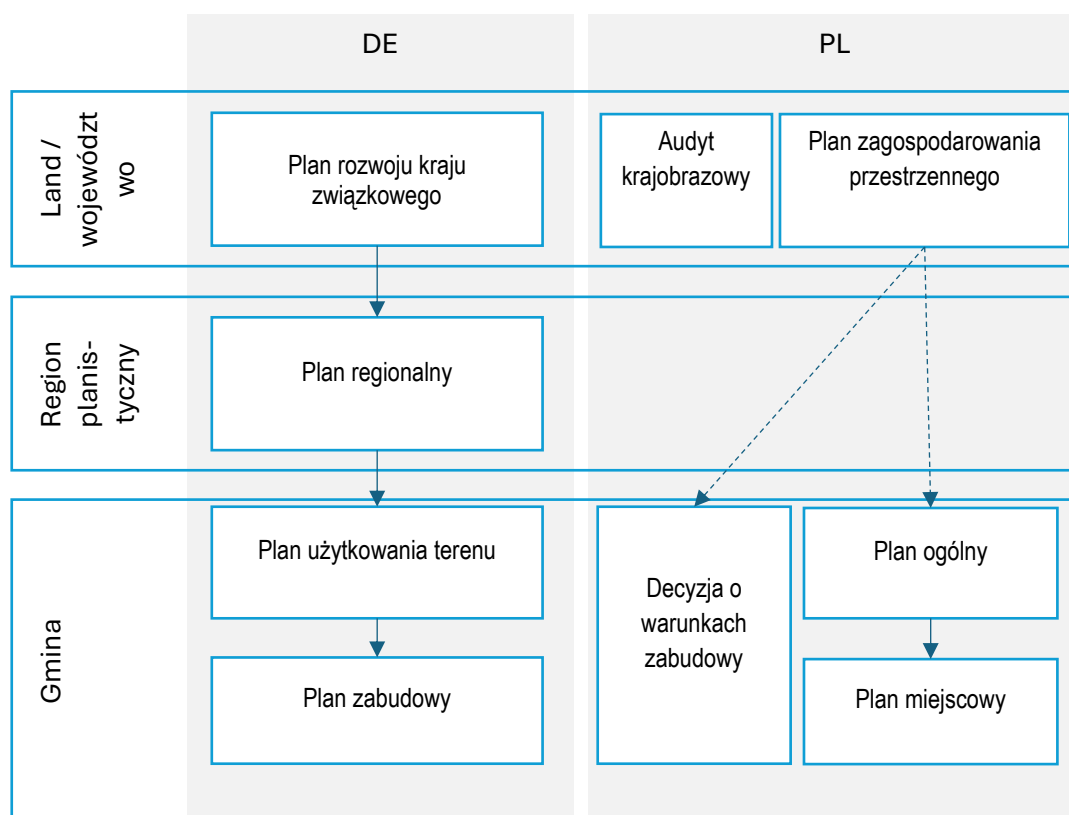
- obszary zagrożone wysokim poziomem wód gruntowych na terenach zabudowanych,
- obszary szczególnie istotne dla tworzenia nowych zasobów wód gruntowych i retencji wody na terenach leśnych i rolniczych,
- obszary leśne i rolnicze szczególnie narażone na suszę,
- zlewnie wód zagrożonych suszą.

Należy zauważyć, że takie ustalenia miałyby wpływ na zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym, np. zabezpieczenie terenów przed zabudową. Wytyczne dotyczące konkretnego wykorzystania (np. ekstensywna gospodarka rolna) nie mogą być wydawane w ramach planowania przestrzennego, musi to być zapewnione za pomocą innych instrumentów (np. przez administrację ds. środowiska, gospodarki wodnej lub leśnictwa) lub w ramach nieformalnych, opartych na współpracy procesów z właścicielami i użytkownikami gruntów. Należy również pamiętać, że przepisy dotyczące planowania regionalnego stają się bezpośrednio wiążące dla użytkowników gruntów dopiero po ich wdrożeniu w ramach gminnego planowania zabudowy.

Obecnie możliwości ustalania planów regionalnych w regionie planistycznym Uckermark-Barnim są ograniczone przepisami [wytycznych Wspólnego Departamentu Planowania Krajowego Berlin-Brandenburgia dotyczących planów regionalnych](#). Wymaga to intensywnego dialogu w celu ich dostosowania lub interpretacji.

Ponadto Krajobrazowe Plany Ramowe (Landschaftsrahmenpläne) stanowią specjalistyczny wkład w zakresie ochrony przyrody, który ma charakter wiążący dla administracji. W Brandenburgii są one dostępne tylko w niekompletnej formie (patrz „[Krajobrazowe Plany Ramowe w kraju związkowym Brandenburgia](#)”). Dają one możliwość kompleksowego uwzględnienia kwestii związanych z bilansem wodnym krajobrazu.

Ponadto planowanie regionalne może zapewnić **nieformalne instrumenty**, jak to robi Regionalna Wspólnota Planistyczna Uckermark-Barnim w [ekspertyzie „Analiza i ocena danych regionalnych dotyczących bilansu wodnego krajobrazu regionu planistycznego Uckermark-Barnim”](#) oraz w koncepcji działania opracowanej w ramach projektu MORO. Holistyczne podejście obejmujące cały region planistyczny pozwala na organizację merytorycznej wymiany informacji i wspólne ustalanie kluczowych obszarów działania. Wymaga to kompleksowej koordynacji z podmiotami na szczeblu kraju związkowego (m.in. wspólny departament planowania krajowego, ministerstwo środowiska, krajowy urząd ds. środowiska, krajowa administracja leśna, administracje dużych obszarów chronionych), na szczeblu gminnym (gminy, powiaty, związki wodno-glebowe), a także z zainteresowanymi użytkownikami i właścicielami gruntów.

Ilustracja 1 : Formalne instrumenty zagospodarowania / planowania przestrzennego w Polsce i Niemczech

W **Polsce** stosowanie formalnych instrumentów jest znacznie ograniczone. Należy zbadać, w jakim stopniu nowo wprowadzony w art. 13a [ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym](#) **plan ogólny** ma zastosowanie do zarządzania użytkowaniem gruntów w celu poprawy bilansu wodnego krajobrazu. Zgodnie z rozporządzeniem zmieniające rozporządzenie w sprawie projektu planu ogólnego gminy (Dz.U. 2024 poz. 1775) można wyznaczyć 13 stref, w tym strefę terenów zielonych i rekreacyjnych oraz strefę terenów otwartych. Nie zawierają one jednak konkretnych wymagań dotyczących poprawy bilansu wodnego krajobrazu.

W bardzo ograniczonym zakresie można stosować instrument audytu krajobrazowego zgodnie z art. 38a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dzięki temu można określić krajobrazy wymagające ochrony i sformułować zalecenia dotyczące ich zachowania. W województwie Zachodniopomorskim około 10% całkowitej powierzchni zostało uznane za krajobrazy wymagające ochrony.

Do kategorii **nieformalnych instrumentów** należy np. możliwość określenia wspólnej polityki wodnej, która jest wdrażana przez właściwe organy jako strategiczny dokument zasadniczy. Przykładem tego jest Dolnośląska Polityka Wodna, która jest obecnie w trakcie opracowywania. Również w tym przypadku konieczne jest zaangażowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów na szczeblu nadrzędnym (Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Zachodniopomorski Ośrodek

Doradztwa Rolniczego, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Zachodniopomorskiego, parki narodowe) oraz na niższym szczeblu (powiat, gmina), a także wykorzystanie instrumentów dostępnych tym organom (np. plan gospodarowania wodami zgodnie z ramową dyrektywą wodną i plan zarządzania ryzykiem powodziowym, plan przeciwdziałania skutkom suszy, plan urządzenia lasu, plany ochrony przyrody).

Wnioski

W wyniku warsztatów stało się jasne, że oba kraje stoją przed podobnymi wyzwaniami w wielu kwestiach. Tereny rolnicze i leśne po obu stronach Odry są obecnie w dużej mierze objęte intensywnymi działaniami melioracyjnymi. Woda jest odprowadzana tak szybko, jak to możliwe. Krajobraz znacznie utracił swoją naturalną funkcję retencji wody. Rosnące temperatury, którym towarzyszy zwiększone parowanie, dodatkowo pozbawiają krajobraz wody. Ma to coraz bardziej negatywny wpływ na odnawianie się wód gruntowych i poziom wód gruntowych w regionie, stawia przed rolnictwem i leśnictwem coraz większe wyzwania, a także prowadzi do obniżenia poziomu wód powierzchniowych. Szczególnie dotknięte tym zjawiskiem są mniejsze zbiorniki wodne i ciekły wodne. Na obszarach zabudowanych, zwłaszcza w aglomeracji szczecińskiej, rosnąca presja na wykorzystanie terenów niezabudowanych stanowi dodatkowe wyzwanie, zwłaszcza w obszarach zagłębi zagrożonych powodzią.

Uczestnicy byli zgodni, że kluczowym elementem poprawy retencji wody jest sposób użytkowania odpowiednich terenów. Za istotne uznano w szczególności następujące kwestie:

- Uświadamianie, że zasoby wodne są ograniczone. Ugruntowanie tego zrozumienia wśród wszystkich użytkowników wody w regionie musi stać się częścią rozwiązania, aby promować gotowość do kompromisu w przyszłych kwestiach związanych z dystrybucją.
- Dostępność i wykorzystanie zasobów wodnych należy rozpatrywać w sposób całościowy w oparciu o zlewnie wodne – i nie może się to kończyć na granicach administracyjnych gmin.
- Retencja wody musi być opłacalna dla właścicieli gruntów / użytkowników ziemi.
- Retencja wody służy zabezpieczeniu naszych podstaw egzystencji. W przypadku konkurencji w zakresie użytkowania gruntów należy w razie potrzeby nadać priorytet działaniom mającym na celu promowanie retencji wodnej.

Stwierdzono, że gospodarka przestrzenna w Polsce i Niemczech ma bardzo różne możliwości działania. Podczas gdy w kraju związkowym Brandenburgia toczy się obecnie dyskusja na temat formalnych możliwości ustaleń w planowaniu regionalnym, po stronie polskiej formalne instrumenty mają ograniczone zastosowanie. Dlatego w Polsce szczególne znaczenie mają instrumenty nieformalne, takie jak regionalne strategie przestrzenne dotyczące polityki wodnej. Osiągnięto konsensusu, że gospodarka przestrzenna może stworzyć ramy do uwzględnienia różnych interesów w ramach szerokiego procesu dialogu.

Uczestnicy

Instytucja	Imię i nazwisko oraz funkcja
Strona polska	
Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie (RZGW)	Michał Durka, dyrektor
Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie (RDLP)	Michał Klisowski, koordynator projektów
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie (RDOS)	Andrzej Miluch, zastępca dyrektora
Regionalne Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (RBGP)	Michał Urbański, główny projektant Ewelina Kuriata, starszy asystent
Gmina Dobra	Agata Bystrzak, kierownik wydziału ds. Ochrony Środowiska Elżbieta Spychalska, inspektor ds. melioracji
Fundacja im. Stanisława Karłowskiego / Gospodarstwo rolne Juchowo Farm	Radosław Dyl Arkadiusz Malarski
Stowarzyszenie Przyjaciół Rzek Iny i Gowienicy	Artur Furdyna, przewodniczący
Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie, Wydział Infrastruktury, Rolnictwa i Rozwoju Regionalnego	Anna Walczak-Sy
Strona niemiecka	
Wspólny Departament Planowania Krajowego Berlin-Brandenburgia (Dział GL 2 Europejski Rozwój Przestrzenny)	Iwona Pasieka-Göpfert
Krajowy Urząd ds. Środowiska (Referat W26 Zagospodarowanie wód / Ochrona torfowisk)	Annette Landgraf
Powiat Uckermark, Urząd ds. Rolnictwa i Środowiska	Dr Nicole Spundflasch, kierownik urzędu
Związek Wody i Gleby Finowfließ	Stephan Garkisch, dyrektor zarządzający
Miasto Schwedt, Wydział 3: Rozwój miasta i nadzór budowlany	Johann Reichstein, zastępca kierownika działu urbanistyki
Rezerwat Biosfery Schorfheide-Chorin, dział badań i monitoringu	Dr Benjamin Herold
Rewilding Oder Delta e.V.	Tomasz Pezold Nancy Wolf
Regionalne Stowarzyszenie Planowania Uckermark-Barnim	Theresa Schiller, kierownik projektu MORO Regine Weigelt-Kirchner, planistka regionalna Markus Kather, planista regionalny
INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner	Sven Friedrich Christian Gering